

شاهنگی و ناهماهنگی بین خودپنداری و تجربه
اورگانسمی

حسین مولوی

گروه روانشناسی - دانشگاه اصفهان

چکیده:

هدف اصلی در این تحقیق این بود که روشی برای مقایسه بین خود - پنداری و تجربه اورگانسمی فرد در گروه ایجاد گردد. ۲۵ نفر پسر و ۲۵ نفر دختر از دانشجویان ترم هشتم روانشناسی دانشکده علوم تربیتی در نیمسال دوم تحصیلی ۶۹-۷۰ انتخاب شدند و هر کدام سه نفر از صمیمی‌ترین دوستان خود را در یک پرسشنامه گروه‌سنجی انتخاب کردند. سپس طی یک آزمون خودپنداری، ارزشیابی دانشجویان از خودپنداریهای خود و ارزشیابی دوستان منتخب آنها از خود اجتماعی آنها بدست آمد و با یکدیگر مقایسه گردید. فرض ضمنی در این تحقیق این بود که ارزشیابی گروه از فرد نمایانگر تجربه اورگانسمی او می‌باشد و بازخورد مناسبی برای افزایش دادن خودآگاهی او است.

نتایج بدست آمده طی مصاحبه با دانشجویان فرضیه ضمنی تحقیق را مورد تأیید قرار داد، بدین معنی که نتایج آزمون گروه‌سنجی یعنی میزان آراء کسب شده آگاهی فرد را از موقعیت اجتماعی خود افزایش و مقایسه خودپنداری و تصور اجتماعی فرد، آگاهی فرد از سازگاری اجتماعی و هم‌چنین میزان کارآیی او در دستبازی هدفهای گروهی را نیز افزایش داد.

مقدمه:

در تئوری راجرز اورگانیزم مرکز کلیه تجربیاتی است که در هر لحظه معین در میدان پدیداری ظاهر می‌شوند (راجرز، ۱۹۵۹). نامگذاری این تجربیات آگاهی او را تشکیل می‌دهد، لذا در هر لحظه معین، میدان پدیداری از تجربیات آگاهانه (نامگذاری شده) و تجربیات ناآگاه تشکیل می‌گردد.

"خود" آن قسمت از میدان پدیداری است که ادراکات مربوط به "من" و روابط "من" با دیگران و با جنبه‌های مختلف زندگی و ارزشهای مربوط به این ادراکات را در بردارد.

راجرز در بحث خود در مورد هماهنگی بین "خود ادراک شده" و تجربه واقعی اورگانیزم (میدان پدیداری) چنین اظهار داشته‌است: وقتی تجربیات نامگذاری شده که "خود" را تشکیل می‌دهند کاملاً با تجربیات اورگانیزم مطابقت دارند گفته می‌شود که فرد سازگار و رشد یافته‌است و عملکرد کاملی دارد. چنین فردی کلیه تجربیات اورگانیزمی خود را بدون احساس تهدید و اضطراب می‌پذیرد و قادر است به‌طور واقع بینانه فکر کند. ناهماهنگی بین "خود" و اورگانیزم سبب می‌شود فرد مورد تهدید قرار گرفته و احساس اضطراب نماید و رفتار او دفاعی و تفکر او محدود و انعطاف‌ناپذیر گردد (۱۱).

هدف اصلی در این تحقیق این بود که روشی برای مقایسه هماهنگی بین خودپنداری و تجربه اورگانیزمی فرد در گروه ایجاد گردد و بدان وسیله بازخورد مناسبی برای آگاه ساختن فرد از ناهماهنگیهای شخصیتی خود فراهم گردد. فرض ضمنی در این تحقیق این بود که ارزشیابی گروه از رفتارهای شخصیتی، فرد را نسبت به تجربیات اورگانیزمی خود در گروه آگاه‌تر می‌سازد و سبب می‌شود در جهت هماهنگی بین خود ادراک شده و تجربیات اورگانیزمی تلاش نماید.

روش:

آزمونهای گروه سنجی و خودپنداری برای این تحقیق انتخاب گردیدند. آزمون گروه سنجی که اولین بار توسط مورینو (۱۹۵۸) بکار گرفته شد، معمولاً دارای یک یا چند سؤال نظیر زیر می‌باشد:

"از بین دوستان خود سه نفر را که بیشتر از همه مایلید با آنها درس بخوانید، ورزش کنید، یا فعالیتی را انجام دهید انتخاب کنید."

بدنبال این سؤال فهرستی از اسامی کلاس تنظیم می‌شود و بین آنها توزیع می‌گردد. سپس پاسخ‌ها جمع‌آوری و تعداد آراء کسب شده برای هر عضو محاسبه می‌گردد.

تفسیر نتایج آزمون گروه سنجی:

- ۱- معمولاً اعضای که از پرستیژ و جذابیت گروهی بیشتری برخوردار هستند بهترین آراء را به‌خود اختصاص می‌دهند. این افراد در مرکز حلقه‌های دوستی غیر رسمی که تشکیل می‌شود قرار دارند و می‌توان آنها را ستاره‌ها یا رهبران گروه‌های غیر رسمی دانست. این ستاره‌ها بر روی سایر اعضا حلقه‌های دوستی تشکیل شده نفوذ دارند و مسئول گروه می‌تواند با نفوذ بر روی این ستاره‌ها به‌طور غیر مستقیم ولی موثر بر سایر اعضا حلقه نفوذ کند و هدف‌های آموزشی خود را به بهترین وجه پیش ببرد. مثلاً اگر تکلیف یا فعالیت‌های گروهی به این حلقه‌های غیر رسمی تشکیل شده محول گردد، امر آموزش و یادگیری به بهترین وجه انجام خواهد گرفت.
 - ۲- از روی نتایج بدست آمده می‌توان اعضا مغزوی گروه را به سهولت شناسایی کرد و هر یک از آنها را در یکی از این حلقه‌های دوستی قرار داد. آنها بدین‌وسیله بهتر می‌توانند با دیگران رابطه برقرار کنند و در انجام تکالیف شرکت نمایند.
 - ۳- مطلوب‌ترین حلقه دوستی را می‌توان با افراد زیر تشکیل داد که به ترتیب از بالا به پایین از سازگاری روانی اجتماعی بهتری برخوردار می‌باشند:
 - الف - یک نفر ستاره
 - ب - دو نفر که هم انتخاب کرده‌باشند و هم انتخاب شده‌باشند و حتی‌المقدور یکدیگر را انتخاب کرده‌باشند.
 - ج - یک نفر که دیگران را انتخاب نکرده باشد ولی او را انتخاب کرده‌باشند.
 - د - یک نفر که دیگران را انتخاب کرده‌باشد ولی انتخاب نشده‌باشد.
 - ه - یک نفر که نه انتخاب کرده‌باشد و نه انتخاب شده‌باشد.
- آزمون خودپنداری و تصور اجتماعی از نوع آزمون‌هایی است که در آن هر فرد می‌تواند صفات شخصیتی خود را در رابطه با مناسبات گروهی در یک مقیاس چند درجه‌ای ارزشیابی نماید، همین‌طور سایر اعضای گروه می‌توانند صفات شخصیتی آن

فرد را در رابطه با مناسبات گروهی او ارزیابی نمایند. نمونه‌ای از این آزمون در ضمیمه ارائه گردیده‌است.

در طرح این تحقیق تأکید بیشتر بر مطالعه یک موردی یا انفرادی دانشجویان ترم هشتم روانشناسی (۲۵ نفر پسر و ۲۵ نفر دختر) دانشکده علوم تربیتی دانشگاه اصفهان در نیمسال دوم ۶۹-۷۰ به عنوان یک نمونه (خوشه) تصادفی از جامعه دانشجویان انتخاب شدند. سپس برای هر کدام فهرستی از اسامی این ۵۰ نفر همراه با سؤال زیر تهیه و در اختیار آنها گذارده شد: "از بین دوستان خود سه نفر را که بیشتر از همه مایلید با آنها درس بخوانید، ورزش کنید و با فعالیت‌های را انجام دهید انتخاب کنید". دانشجویان در انتخاب خود هیچ محدودیتی از لحاظ سن و جنس و غیره نداشتند سپس پاسخها جمع‌آوری شد و آراء شمارش گردید و نتیجه آن اعلام گردید.

پس از آن پرسشنامه خودپنداری - تصور اجتماعی بین آنها توزیع گردید و از آنها خواسته شد خصوصیات شخصیتی خود را در یک مقیاس ۷ درجه‌ای از نوع لیکرت ارزشیابی نمایند. این پرسشنامه با توجه به رفتارهای فرد در گروه طراحی گردید. آنگاه سه نفر از دوستان انتخابی هر یک از دانشجویان آنها را با توجه به همان مقیاس هفت درجه‌ای ارزشیابی کردند و میانگین نمرات این سه نفر محاسبه گردید و با نمره‌ای که خود شخص به خود داده بود مقایسه گردید و نیم‌رخه‌ای خودپنداری و تصور اجتماعی آنها تهیه و به اطلاع آنها رسید. نمونه‌ای از آزمون خودپنداری - تصور اجتماعی همراه با نیم‌رخه‌ای مربوط در ضمیمه ارائه گردیده‌است. فرض بر این بود که تصور اجتماعی یعنی ارزشیابی گروه از فرد نمایانگر تجربیات اورگانیکسی او می‌باشد.

نتایج:

نتایج آزمون گروه‌سنجی اعلام گردید و پس از نظرخواهی از دانشجویان معلوم گردید که ۳۵ نفر از ۵۰ نفر عقیده داشتند نتایج این آزمون آگاهی آنها را نسبت به موقعیت اجتماعی آنان افزایش داده‌است. مجذور خی با احتمال کمتر از ۰/۰۵ معنی‌دار بود یعنی نسبت به دست آمده تفاوت معنی‌داری با ۰/۵ داشت. این نتایج فرض ضمنی تحقیق را مورد تأکید قرار می‌دهد. تعداد معدودی از دانشجویان که از لحاظ موقعیت اجتماعی در مرتبه پائینی قرار داشتند برای توجه

وضعیت خود را از مکانیسم‌های دفاعی روانی نظیر انکار و دلیل‌تراشی استفاده می‌کردند. همچنین ۳۸ نفر از ۵۰ نفر دانشجویان عقیده داشتند که مقایسه خودپنداریها و تصور اجتماعی آنها را تحت تاثیر قرارداده و موجب شده‌است که در روابط عمومی خود تجدید نظر نموده و آنها را در جهت کارایی بیشتر اصلاح نمایند. مجذور خی با احتمال کمتر از $0/05$ معنی‌دار بود یعنی نسبت بدست عمده تفاوت معنی‌داری با $0/05$ داشت. این نتایج نیز فرض ضمنی تحقیق را تأیید می‌کنند. نمونه‌ای از نیمرخهای روانی افراد در ضمیمه برای بررسی ارائه گردیده‌است.

خلاصه، بحث و نتیجه‌گیری

چنانکه از نیمرخ ارائه شده ملاحظه می‌گردد، مطابقت یا عدم مطابقت خودپنداری و تصور اجتماعی نمایانگر میزان سازگاری اجتماعی افراد در گروهها است. می‌توان تصور کرد که افراد از لحاظ سازگاری اجتماعی روی یک پیوستار قرار دارند که از سازگاری کامل شروع شده و به ناسازگاری کامل ختم می‌شود.

افرادی که از سازگاری نسبتاً بالایی برخوردار هستند افرادی هستند که خودپنداریهای آنها با تصور اجتماعی آنها کم و بیش مطابقت دارد و واقع بینانه است. این‌گونه افراد معمولاً "آراء نسبتاً بیشتری را در آزمون گروه‌سنجی به خود اختصاص می‌دهند و از محبوبیت گروهی بیشتری برخوردار هستند. در مقایسه با آن افرادی وجود دارند که از سازگاری نسبتاً پائینی برخوردار هستند این‌ها افرادی هستند که خودپنداریهای آنها با تصور اجتماعی آنها مطابقت ندارد و احتمالاً "در آزمون گروه‌سنجی آراء کمتری را بدست می‌آورند. این‌گونه افراد در مواجهه با ارزشیابی دیگران از آنان بیشتر احتمال دارد برای دفاع از خود از مکانیسمهای دفاعی روانی استفاده کنند و علی‌رغم آن به علت تضادی که بین خودپنداری و تصور اجتماعی آنها وجود دارد بیشتر دچار اضطراب گردند.

چنانکه ذکر شد نتایج این تحقیق دال بر تأیید این امر است که باز خورد اطلاعات گروهی به فرد سبب افزایش آگاهی او از مناسبات گروهی‌اش می‌گردد که به‌نوبه خود سبب می‌شود فرد در مناسبات خود تجدید نظر نموده و روابط خود با گروه را اصلاح نماید. از تحقیقات دیگری که در این زمینه در ایران انجام گرفته اطلاعی در دست نیست.

یکی از نکات مهمی که در این تحقیق نشان داده شد کاربرد بسیار مفید

آزمونهای گروه‌سنجی و خودپنداری در تاثیرگذاردن بر روابط درون گروهی است . اگر چه در این تحقیق ارزشیابی دانشجویان از کیفیت آموزشی استاد مورد بررسی قرار نگرفت ، ولی نتایج آن را می‌توان به چنین موقعیتی تعمیم داد . کسانی که سرپرستی گروههای کلاسی را به‌عهده دارند می‌توانند از این آزمونها به منظور پیشبرد هدفهای آموزشی خود استفاده کنند . همچنین می‌توانند به این وسیله به مشخصات و صفات شخصیتی خود و دیگران پی‌ببرند و در صورتی که افرادی نیاز به کمک داشته‌باشند آنها را شناسایی و راهنمایی کنند .

با توجه به پیوستار سازگاری اجتماعی که در زیربنای آزمون خودپنداری - تصور اجتماعی فرض شده پیشنهاد می‌شود این آزمون در گروههای مختلف هنجاریابی گردد . همچنین پیشنهاد می‌شود میزان پایایی (هماهنگی درونی) و اعتبار آزمون آزمون به‌طور دقیق‌تر مورد بررسی قرار گیرد . همین‌طور پیشنهاد می‌شود که آزمونهای گروه‌سنجی و خودپنداری در یک طرح تجربی بصورت ماقبل - مابعد یعنی قبل از سال یا دوره تحصیلی و بعد از آن بکار برده‌شود و میزان تاثیر آن در سازگاری اجتماعی افراد به‌طور دقیق‌تر مشخص گردد .

آزمون خودپنداری - تصور اجتماعی

نام خانوادگی	شماره دانشجویی	نام					
۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱	
مثولیت برای رسیدن به هدفهای کلاس را بعهده می‌گیرد.	۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱
۴/۴	۵	۶	۷	۴	۳	۲	۱
اطهارات صریح و مربوطی را بیان می‌دارد.	۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱
۵/۶	۶	۷	۴	۳	۲	۱	۱
در اظهارات خود مختصر و مفید است و می‌تواند کاربردهای عقاید خود را تذکر دهد.	۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱
۵/۶	۶	۷	۴	۳	۲	۱	۱
علاقه و کاربردهای زیادی از خود نشان می‌دهد.	۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱
۴/۴	۵	۶	۷	۴	۳	۲	۱
فی‌البداهه و بدون تردید افکار و احساسات خود را ابراز می‌دارد.	۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱
۶/۳	۶	۷	۴	۳	۲	۱	۱
نسبت به دیگران صمیمی و خویشروست و به آنها توجه دارد.	۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱
۶/۳	۶	۷	۴	۳	۲	۱	۱
استقلال رای و بیان آزادی نردی از خود نشان می‌دهد.	۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱
۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۱
سعی دارد ببیند که هر کس سهم عادلانه‌ای برای رسیدن به هدفهای کلاس دارد.	۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱
۳/۳	۳	۴	۵	۶	۷	۴	۱
طرز فکر او عینی و در اطراف کلاس متمرکز شده است.	۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱
۳/۶	۳	۴	۵	۶	۷	۴	۱
۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۱

در بعهده گرفتن مسئولیت برای رسیدن به هدفهای کلاس بی‌تفاوت است و از خود مقاومت نشان می‌دهد.

اطهاراتش تقریباً " مبهم و نامربوطی باشد .

در سطح کلی و عمومی فکر می‌کند و توانایی کمی برای بیان مختصر و مفید دارد.

علاقه او محدود است و روی موضوع خاصی اصرار می‌کند.

خجالتی است و در بروز افکار و احساسات خود تردید دارد.

در مقابل دیگران خود را محدود می‌کند و خوددار می‌باشد.

مطیع است و تقلید می‌کند سعی دارد با انجام دادن فوری چیزی که درست است دیگران را خشنود کند.

نسبت به اینکه تمام افراد کلاس سهم عادلانه خود را برای رسیدن به هدفهای کلاس انجام می‌دهند یا نه توجه ندارد.

طرز فکر او یک طرفه و در اطراف خودش متمرکز شده است.

مثولیت برای رسیدن به هدفهای کلاس را بعهده می‌گیرد.

اطهارات صریح و مربوطی را بیان می‌دارد.

در اظهارات خود مختصر و مفید است و می‌تواند کاربردهای عقاید خود را تذکر دهد.

علاقه و کاربردهای زیادی از خود نشان می‌دهد.

فی‌البداهه و بدون تردید افکار و احساسات خود را ابراز می‌دارد.

نسبت به دیگران صمیمی و خویشروست و به آنها توجه دارد.

استقلال رای و بیان آزادی نردی از خود نشان می‌دهد.

سعی دارد ببیند که هر کس سهم عادلانه‌ای برای رسیدن به هدفهای کلاس دارد.

طرز فکر او عینی و در اطراف کلاس متمرکز شده است.

در تاثیر گذاشتن بر دیگران توانائی کمی از خود نشان می‌دهد.

نسبت به آنهائی که می‌خواهند با او صحبت کنند بی‌تفاوت است و توجه او زود منحرف می‌گردد.

از انتقاد ناراحت می‌شود و از خود دفاع می‌کند.

یک‌نواختی و محدودیت در طرز فکر او دیده می‌شود.

۱ ۲ ۳

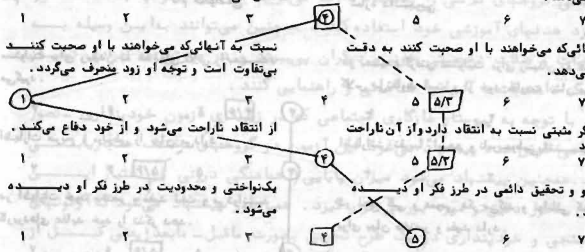
در تاثیر گذاشتن بر دیگران از خود توانائی زیادی نشان می‌دهد.

با آنهائی که می‌خواهند با او صحبت کنند به دقت گوش می‌دهد.

طرز فکر مثبتی نسبت به انتقاد دارد و از آن ناراحت نمی‌شود.

جستجو و تحقیق دائمی در طرز فکر او دیده می‌شود.

۱ ۲ ۳ ۴ ۵ ۶ ۷

نیمرخ خودپنداری

نیمرخ تصور اجتماعی

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
مركز جامع علوم انسانی

منابع

- ۱- شفیق آبادی، عبدالله، پویایی گروه و مشاور گروهی، تهران، انتشارات رشد، ۱۳۷۰.
- ۲- کارت رایت، زاندر، خاستگاه پویایی گروه، ترجمه حسین شکرشکن، تهران، انتشارات رشد، ۱۳۶۸.
- ۳- موکی ویلی، روزه، پویایی گروهها، ترجمه فریدون وحید، مشهد، انتشارات آستان قدس رضوی، ۱۳۷۰.
- ۴- نورت وی، مری، پویاییهای گروه، ترجمه غلامعباس توسلی، انتشارات و چاپ دانشگاه تهران، ۱۳۶۵.
- 5- Freedman, J.L., Sears, D.O., and Carlsmith, J.M., Social Psychology, Englewood Cliffs, New York: Prentice Hall, 1981.
- 6- Gergen, K.J., and Gergen, M.M., Social Psychology, New York: Harcourt Brace Jovanovick, 1981.
- 7- Gronlund, N.E., Sociometry in the classroom, New York: Harper, 1959.
- 8- Lindzey, G., (Ed.), Handbook of Social Psychology, Cambridge, Mass.; Addison Wesley, 1954.
- 9- Moreno, J.L., Foundations of Sociometry, Group Psychotherapy, and Social Drama, New York, 1958.
- 10-Northway, M.L., and Weld, L., Sociometric Testing: A Guide for Teachers, University of Toronto Press, 1957.
- 11-Rogers, C.R., A Theory of Therapy, Personality, and Interpersonal Relationships, in S. Koch (Ed.), Psychology: A Study of Science, Vol. 3, New York, McGraw-Hill, 1959.